

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen avustusoperaatioon (EUMAM Ukraine)

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen avustusoperaatioon (EUMAM Ukraine) (VNS 5/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Anna Vitie, ulkoministeriö
- erityisasiantuntija Antti Putkonen, puolustusministeriö
- osastoesiupseeri, majuri Juha Soutolahti, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

EUMAM-operaatio ja Suomen osallistumisen jatkaminen

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 3 §:n 1 momentin mukaisen selonteon (VNS 5/2024 vp) Suomen osallistumisen jatkamisesta Ukrainaa tukevaan Euroopan unionin sotilaalliseen EUMAM Ukraine -avustusoperaatioon (European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine). EUMAM-operaatioon osallistumisen nykyinen mandaatti päättyy 15.11.2024 ja selonteossa haetaan mandaattia sille, että Suomen osallistumista jatkettaisiin operaatioissa enintään 60 sotilaalla 15.11.2026 saakka. Osallistuminen pitää sisällään koulutus- ja neuvonantotehtävät sekä tähän liittyvät esikunta-, hallinto- ja tukitehtävät EU-jäsenmaiden alueella pois lukien Suomi. Valiokunnalla ei ole huomautettavaa valittuun päätöksentekomenettelyyn.

Ukrainaa tukeva EUMAM-operaatio käynnistettiin marraskuussa 2022 vastauksena Ukrainan pyyntöön sotilaallisesta tuesta. Operaation tavoitteena on koulutuksella edistää Ukrainan asevoimien sotilaallisen kyvykkyyden lisäämistä ja siten tukea Ukrainan kykyä puolustaa suvereniteettiaan, alueellista koskemattomuuttaan sekä suojella siviilejä. Operaation mandaattina on tarjota

Valiokunnan mietintö UaVM 12/2024 vp

yksilöllistä ja kollektiivista peruskoulutusta Ukrainan asevoimille ja koordinoita EU-jäsenvaltioiden koulutustoimia. Operaation strategisen tason johdosta ja koordinaatiosta vastaa EU:n sotilasesikunnan sotilaskriisinhallinnan suunnittelu- ja toteutusvoimara (Military Planning and Conduct Capability, MPCC) Brysselissä. Operaatio toimii EU:n alueella. Koulutusta järjestetään erityisesti Puolassa ja Saksassa, joissa sijaitsevat operaation joukkoesikunnat. Koulutusta voidaan järjestää myös muualla EU:n alueella Ukrainan asevoimien kehittyvät tarpeet huomioiden ja niihin vastaten. Saadun selvityksen mukaan EU ei ole todennäköisesti muuttamassa operaation mandaattia, vaan toiminta jatkuu kuvatulla tavalla myös seuraavina vuosina.

Operaatioon osallistuu tällä hetkellä 24 EU:n jäsenmaata sekä EU:n ulkopuolisista maista Norja. Operaatio on suunniteltu joustavaksi, jotta sillä voidaan vastata nopeasti Ukrainan muuttuviin ja kehittyviin tarpeisiin. Tätä valiokunta pitää tärkeänä. Ukrainan koulutustarve jatkuu saadun selvityksen mukaan mittavana ja jatkaa muuttumistaan sodankulun mukaan. Valiokunta muistuttaa koulutuksen suoraan tukevan Ukrainan kykyä puolustautuessaan Venäjän laiton hyökkäystä vastaan. Suomenkin on osaltaan voitava ketterästi vastata muutoksiin Ukrainan koulutustarpeissa. Tähän mennessä noin 60 000 ukrainalaista sotilasta on saanut koulutusta operaation toimesta. Ukrainalaiset sotilaat palaavat koulutuksen suorittettuaan Ukrainaan.

Suomi antaa tällä hetkellä Puolassa EU-operaation mandaatin mukaisesti Ukrainan asevoimille perus- ja erikoiskoulutusta keskittyen asejärjestelmä-, erikoisjoukko-, jalkaväki- ja lääkintäkoulutukseen. Koulutustoimintaan on osallistunut yli 200 suomalaiskouluttajaa ja Suomi on osallistunut tähän mennessä yhteensä noin 4500 ukrainalaissotilaan koulutukseen.

Osallistumisen kustannukset, operaation turvallisuus

Suomen kansallisen osallistumisen kustannukset EUMAM-operaatioon ovat alustavan arvion mukaan vuonna 2025 noin 11,6 milj. euroa ja vuonna 2026 noin 11,9 milj. euroa. Ulko- ja puolustusministeriön momenteilta katettavat vuosien 2025 ja 2026 kustannukset katetaan nykyisten määrärahakehysten puitteissa.

Koska koulutusoperaatio toteutetaan unionimaissa, on operaation henkilöstöön kohdistuva fyysinen uhka selonteossa arvioitu pieneksi. Keskeisimmän uhkan operaatiolle muodostavat Venäjän tiedustelu- ja turvallisuuspalvelut. Selonteosta ilmenee, että EU tukee jäsenmaita operaation turvallisuustilanteen arvioimisessa ja uhka-arvion laatimisessa, mutta tilannetietoisuuden ylläpitäminen jäsenmaiden koulutusalueilla ovat kunkin isäntämaan vastuulla. Valiokunta pitää tärkeinä saamia tietoja siitä, että riskiarvioita tarkennetaan operaation suunnittelun ja osallistumisen edetessä jatkuvasti. Valiokunta painottaa suomalaisjoukon turvallisuudesta huolehtimisen ensisijaisuutta.

Suomen ja EU:n tuen kokonaisvaltaisuus

Selonteosta ilmenee, että puolustusvoimat antaa Ukrainalle koulutustukea EUMAM -operaation lisäksi myös Inteflex-koulutusoperaatioissa Britanniassa, miinanraivauksen peruskoulutukseen osallistumalla Liettuassa sekä F-16 -lentokoulutusta tukemalla. Lisäksi Ukrainalle on annettu materiaaliuovutusten yhteydessä käyttäjä-, huolto- ja tyyppikoulutusta Suomessa. Tämän koulu-

Valiokunnan mietintö UaVM 12/2024 vp

tuksen osalta päätöksenteko tapahtuu kansainvälisen avun antamisesta ja pyytämistä koskevan lain pohjalta.

Selonteko käy läpi Suomen laaja-alaista tukea Ukrainalle, mukaan lukien humanitaarinen apu, kehitysyhteistyö, materiaalituki, puolustusmateriaalituki sekä koulutustuki. Lisäksi selonteosta ilmenevät keskeiset tiedot EU:n Ukraina-tuen kokonaisuuden osalta. Saadun selvityksen mukaan myös Naton kautta Ukrainalle annettava tuki on jatkunut vahvana. Valiokunta korostaa Ukrainalle annettavan avun koordinaation keskeisyyttä. Samalla korruption vastaisista toimista tulee huolehtia.

Ukraina on hallituskaudella Suomen suurin kehitysyhteistyön kumppanimaa. Suomi on tukenut Ukrainan pidemmän aikavälin kehitystä myös siviilikriisinhallinnan keinoin. Kuten selontekoon on kirjattu, on Suomen tuki- ja yhteistyömuodot Ukrainan kanssa koottu kattavasti Suomen ja Ukrainan väliseen, huhtikuussa 2024 allekirjoitettuun sopimukseen turvallisuusyhteistyöstä ja pitkäaikaisesta tuesta.

Valiokunta pitää hyvinä saamiaan tietoja siitä, että kokonaisvaltainen lähestymistapa on keskeisessä asemassa EUMAM-operaation toimeenpanossa. Kansainvälinen humanitaarinen oikeus sekä ihmisoikeus- ja tasa-arvonäkökulmat sisällytetään kiinteästi EUMAM-operaation operatiiviseen suunnitteluun ja koulutukseen. EUMAM-operaation tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi operaatiosta on tehty strateginen katsaus, jossa tarkastellaan operaation toimintaa ja vaikutavuutta sekä kehittämistarpeita.

Valiokunnan johtopäätökset

Valiokunta pitää keskeisen tärkeänä, että EU jatkaa päättäväistä tukeaan Ukrainalle auttaakseen sitä käyttämään sille kuuluvaa oikeutta puolustautua Venäjän hyökkäystä vastaan, puolustamaan alueellista koskemattomuuttaan ja suvereniteettiaan sekä suojella siviileitä. Yhtä lailla Suomen tulee, sekä kahdenvälisesti että osana EU:ta ja Natoa, jatkaa laaja-alaista tukeaan Ukrainalle, mukaan lukien puolustusmateriaalituki. Ukrainan määrätietoista tukemista tuetaan läpi puoluekentän. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä ja arvokkaana.

Valiokunta korostaa Venäjän laittoman hyökkäyssodan osoittaneen, ettei se kunnioita valtioiden suvereniteettia tai alueellista koskemattomuutta. Venäjä on räikeästi loukannut YK:n peruskirjaa sekä rikkonut eurooppalaista sopimusperusteista turvallisuusjärjestystä. Valiokunta muistuttaa olevan tärkeää, että Suomi osana kansainvälistä yhteisöä osallistuu toimiin Venäjän ja sen edustajien saattamiseksi vastuuseen laittoman hyökkäyssodan vaikutuksista ja seurauksista.

Valiokunta pitää perusteltuna Suomen osallistumisen jatkamista EUMAM-operaatioon. Operaatioon osallistuu 24 EU:n jäsenmaata, ja on tärkeää olla tässä joukossa mukana. Osallistuminen on merkittävä osoitus Suomen ja EU:n tuesta Ukrainalle ja sen asevoimille.

Kuten puolustusvaliokunta lausunnossaan (PuVL 12/2024 vp) toteaa, Suomen rooli kouluttamisessa voi olla hyvinkin merkittävä. Ukrainassa koulutetaan erityisesti asevelvollisia, ja Suomen asevelvollisuusjärjestelmän kautta saavutettu osaamis pohja antaa koulutustehtäviin osallistuvale kantahenkilökunnalle ja reserviläisille erinomaiset valmiudet tehokkaaseen koulutukseen.

Valiokunnan mietintö UaVM 12/2024 vp

Valiokunta yhtyy myös puolustusvaliokunnan (PuVL 12/2024 vp) näkemykseen, että Suomen Ukrainalle antaman puolustusmateriaalituki tulee korvata Puolustusvoimille täysimääräisesti. Tämä on välttämätön ennakkoehto sille, että Suomi voi myös jatkossa antaa Ukrainalle merkittävää materiaalitukea.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 5/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Helsingissä 24.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Antti Lindtman sd
varajäsen Sanna Antikainen ps
varajäsen Minna Reijonen ps
varajäsen Mikko Savola kesk
varajäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Savola